

George Coșbuc

Pe badea Gheorghe din Hordoul Năsăudului l-am cunoscut mai întâi din opera sa, în preajma secolului acesta, pe cînd eram elev la liceul românesc din Brașov. Mi-aduc foarte bine aminte că în epoca în care mă pregăteam pentru bacalaureat și mă delectam cu pagini de istoria literaturii române, a trebuit să mă opresc ceva mai pe larg asupra a doi poeți, care mi se lipiseră de suflet, amîndoi ardeleni: Gh. Coșbuc și Șt. O. Iosif.

Iosif publicase cu puțină vreme înainte volumul său de *Patriarhale*¹, care m-a cucerit prin puritatea angelică a gândurilor și a cuvintelor, prin care învia în suflete figuri, frumuseți de-ale istoriei și de-ale naturii, cu un farmec care m-a copleșit.

Și mai mult decît Iosif, m-a cucerit G. Coșbuc, despre care auzisem că unii îl numeau badea Gheorghe, cu toate că, la data aceea, nu era deloc un „bade” în toată puterea cuvîntului, căci avea abia 36 de ani. Opera lui mă cucerise așa de mult, încît îl vedeam într-o aureolă nu numai de pro-roc, ci aproape de sfînt. Mi se părea că trăiesc o clipă de fericire cînd puteam să am, măcar și pentru puțină vreme, contact cu opera lui, pe care o citeam ca pe o recreație bine-făcătoare între orele de învățătură pentru bacalaureat. Nu cutezam să mă gîndesc că voi avea vreodată prilejul să-l văd cu ochii mei pe acest om, despre care simțeam că parcă ar fi o creatură coborîtă direct din cer.

Cițiva ani mai tîrziu, la 1905, după ce terminasem teologia la Sibiu, m-am înscris la Universitatea din București. Mă atrăsese spre Capitala țării libere dorința puternică de a cunoaște cît mai îndeaproape așezămintele ei și de a profita cît mai mult de pe urma binefacerilor ei. Timp de peste două luni, nu cunoscusem în București decît cîteva drumuri. Stăteam la internatul teologic de la Radu Vodă, de unde mă duceam, în fiecare zi, fie la Universitate, fie la Academia Română, fie la Fundația Carol, fie — începînd din noiembrie — la profesorul Iorga acasă. Alte drumuri nu apucasem să cunosc, atît eram de însetat să aflu ce găsesc în așezămintele culturale amintite. Doar serile mă duceam la întîlnirile cu cițiva oameni de litere, de la cafeneaua „Bulevard”.

În preajma Crăciunului, a venit să mă vadă un prieten, Constantin Bucșan, fost coleg de liceu la Brașov — care mai tîrziu s-a căsătorit cu sora lui Goga, Claudia — care urma dreptul la Budapesta, de unde se transferase pentru un an de zile la Viena, pentru a avea un contact mai strîns cu veritabila cultură apuseană. El îmi scria de acolo, din cînd în cînd, cîte o scrisoare, în care își exprima dorința să cunoască și el Bucureștiul, capitala țării libere, unde se găseau adevăratele valori ale nației românești, pentru a avea și el prilejul pe care-l aveam eu, de a vedea pe oamenii mari ai României și de a-i asculta. Înainte de vacanța de Crăciun, mi-a scris că va veni pentru două săptămîni la mine, ca să-l pun în contact cu realitățile românești, din care eu mă adăpam zilnic.

Bineînțeles că m-am bucurat de această vizită și l-am primit pe bunul meu prieten cu toată dragostea. L-am plasat într-o cameră aproape de internatul unde locuiam eu și mi-am petrecut întreaga vreme disponibilă împreună cu el. Nu voia să cunoască localurile de petrecere ale Bucureștiului, ci marile instituții ale culturii românești.

L-am dus și i-am arătat în primul rînd universitatea. L-am plimbat prin toate coridoarele și sălile de cursuri, am văzut și pe cîte un profesor, în trecăt. Am fost apoi cu el la Academie, la Fundația Carol și la Ateneu. La teatru n-apucasem pînă atunci să merg niciodată, căci n-avusesem timp pentru așa ceva. La dorința lui Bucșan însă, ne-am dus într-o seară la Teatrul Național. La ieșirea de la spectacol, Bucșan îmi spune:

— Măi Ghibule, dar nu l-am văzut încă nicăieri pe Coșbuc.

— Păi, de unde să ți-l arăt — îi răspund eu — căci nu l-am văzut nici eu niciodată.

— Cum se poate să stai tu de două luni în București și să nu-l vezi pe Coșbuc?

— Se poate foarte bine! Coșbuc la Universitate nu merge, la Academie nu merge, la Fundație nu merge, la Iorga nu vine, și eu alte drumuri nu cunosc.

— Am auzit — îmi spune Bucșan — că el ar frecventa foarte des „Carul cu bere”. Haide să-l căutăm acum acolo!

Eu auzisem de existența „Carului cu bere”, dar nu aveam habar pe unde era.

Am întrebat și noi un trecător și am aflat unde să găsim renumita berărie. Astfel că, după terminarea spectacolului, ne-am dus într-adevăr la „Carul cu bere”, mare eveniment în viața mea.

Sala restaurantului era aproape goală. Cei mai mulți plecaseră la ora aceea spre casele lor, rămânând numai, la trei-patru mese, câte doi-trei inși. Când am intrat, l-am zărit la o masă, pe la mijlocul sălii, pe Tuducescu², bănățeanul care era custode la secția manuscrise de la Academia Română. Îl cunoșteam deja foarte bine, ba aș putea spune chiar că mă împrietenisem cu el, ca urmare a patimei mele pentru lucrările vechi, care m-a adus de multe ori în contact cu el. El fiind un paleograf excelent, mă ajutase adeseori să descifrez câte un text mai vechi încilcit.

Față în față cu Tuducescu, la aceeași masă, dar cu spatele spre noi, care intrasem, ședea un alt bărbat. Din profil mi-am dat seama imediat că era Coșbuc, pe care-l cunoșteam din fotografii.

N-am avut curajul să ne așezăm chiar lângă masa lor, ci ne-am așezat la o mică distanță, de la care însă să putem să-i auzim glasul lui Coșbuc, chiar dacă nu puteam înțelege mare lucru din ceea ce vorbea.

L-am salutat pe Tuducescu, care mi-a răspuns cu un gest amical; apoi am cerut și noi câte un pahar de bere, ca să nu se spună că am intrat degeaba acolo și să ne putem bucura de ceea ce puteam vedea.

Coșbuc era într-o vervă extraordinară. Vorbea și vorbea întruna. Noi n-auzeam însă decît frînturi de cuvinte, ceea ce ne îndestula totuși pe deplin.

După un timp oarecare, Coșbuc a ieșit puțin pînă afară. Tuducescu mi s-a adresat:

— Ce mai zici, Ghibule?

— Uite, sînt aici cu un prieten venit de la Viena.

— De la Viena?

— Da, de la Viena. A venit să cunoască Bucureștiul.

— Ei bravo! De ce nu veniți la noi la masă? E badea Gheorghe aici, Coșbuc.

— Ei, cum să venim noi la masă cu dînsul? am ripostat, emoționat.

— Haideți, măi oameni buni, încoace!

Nu ne-am dus totuși. Ni se părea că ar fi o prea mare obrăznicie.

Între timp, s-a întors și Coșbuc, care și-a reluat locul la masă. Tuducescu i-a spus, cu glas mai tare, să auzim și noi:

— Bade Gheorghe, sînt aici doi băieți de-ai noștri, din Ardeal, studenți. Unul de la Viena. Să-i chemăm aici!

— Păi, să vină-ncoace! zise Coșbuc și se întoarse spre noi, în direcția pe care o arăta Tuducescu.

— Haideți aici, măi băieți! ne-a spus și Tuducescu.

Nu mai puteam refuza, din moment ce dorința se manifestase din partea amîndurora, și — cu toată sfiala cuvenită — ne-am apropiat de masa lor, ne-am prezentat și am luat loc. Eu eram față în față cu Bucșan, iar Coșbuc în fața lui Tuducescu.

Coșbuc era puțin cam „bine dispus”. Nu tare, dar se vedea. Știam de pe la prieteni că îi făcea plăcere să guste cîte un pahar, cu bere mai ales, dar și cu alte băuturi, fără a putea ține întotdeauna măsura cuvenită.

După ce ne-am așezat la masa lor, Coșbuc a trecut să-și continue povestea pe care începuse s-o spună lui Tuducescu, privind o întîmplare petrecută cu o zi sau două înainte:

— Ascultați și voi! Un farmacist care a introdus de curînd, printre articolele din farmacia lui, o apă de dinți pe care o chema *Odol*, a venit la mine să-mi spună că ar vrea să-i fac niște versuri prin care să se facă reclamă pentru *Odol*. Îți plătesc cum se cade pentru poezie — mi-a spus farmacistul. Am rîs puțin de propunere, dar mă gîndesc că n-ar strica vreo cîteva zeci de lei la casa omului sărac. Dar n-am rime potrivite pentru *Odol*. Ia dați-mi voi niște rime!

Ne-a pus la treabă! Am început și noi să spunem, cîte și mai cîte: ocol, sobol, sol, subsol, mongol, Carol, alcool, pînă și-a mai îmbogățit, așa, pe neașteptate, inventarul de rime.

— Când oi lua banii, am să vă chem la câte un pahar de bere!

Și, cum era bine dispus, ne-a și fabricat în grabă o „poezie”, destinată farmacistului:

*Într-o mansardă înaltă,
Regina și Carol,
Carol cu mina goală,
Iar ea cu bratul gol,
Se spală cu Odol!*

Rîdea să se prăpădească.

— Măi băieți, credeți că mi-o plătește?

Era o glumă, se-nțelege. Nu am aflat dacă a făcut mai târziu ceva versuri pentru farmacistul respectiv, dar în seara aceea era preocupat de ele.

— Odol, Odol! măi, ia mai spuneți!

În fine, a lăsat Odolul și a trecut la altceva.

— Va să zică, voi sînteți studenți? Și eu care credeam că sînteți din ăia care vînd mosoare prin localuri. Mosoare cu ată, mosoare d-elea, știți voi ce sînt ălea!

Era bine dispus, așa că ne-am amuzat și noi cu el.

— Și, cînd colo, voi sînteți studenți! I-auzi colo, și eu care credeam că vîndeți mosoare.

— De unde sînteți? se îndreptă el apoi spre mine.

— De la Săliște.

— De la Săliște? Ce bine-mi pare! Ia spune, ce face Trică?

Trică era diminutivul lui Dumitru Lăpădat³, învățător în satul meu natal. Pe vremea cînd Coșbuc fusese gazetar la „Tribuna” din Sibiu, Dumitru Lăpădat, un om foarte interesant, bun de glume și de petrecere, dar în același timp și un excelent învățător, i-a plăcut foarte mult poetului. S-au împrietenit la un pahărel de vin și nu l-a mai uitat pe prietenul din Săliște.

I-am răspuns că era bine, sănătos.

— Dar popa Manta din Gurariului?

O altă figură foarte interesantă a vechiului Ardeal. Preot la Gurariului, om cu casa deschisă, cu interes pentru lucrurile frumoase, prieten cu multă lume și pe care îl frecventase și Coșbuc uneori. Într-o vară, Coșbuc a stat la Gurariului chiar vreo cîteva săptămîni. Legenda care s-a încetățenit

mai tîrziu în acest sat de munte, susține că acolo ar fi scris Coșbuc minunatul poem „Nunta Zamferei”.

I-am spus că pe popa Manta îl văzusem mai demult și era sănătos.

Deodată, după un moment de gîndire, mă întrebă:

— Ia ascultă măi, nu ești tu cumva ăla cu damele de onoare ale lui Dumnezeu?

Rămas, în primul moment, perplex de o astfel de întrebare, mi-am dat seama îndată despre ce era vorba.

— Da, eu sînt.

Cînd mă prezentasem, îi spuseseam numai numele, fără prenume.

— Am citit, acum, ieri-alaltăieri, în „Luceafărul” sau în „Viața românească” lucrarea ta cu damele de onoare ale lui Dumnezeu. Va să zică tu ești ăla!

Avea dreptate. Eu eram ăla cu damele de onoare ale lui Dumnezeu. Un amănunt căruia eu nu-i dădusem așa de mare importanță, ca aceea pe care i-o dăduse Coșbuc. În prima mea lucrare, ⁴ tipărită în vara anului abia expirat în care am urmărit problema limbii noilor cărți bisericești am criticat greșeala mare a Sinodului, săvîrșită în noua ediție a cărților bisericești, tipărită pentru prima oară cu litere latine. Tipărirea se făcuse cu înlocuirea multor cuvinte vechi din limba bisericească cu cuvinte noi, introducîndu-se o mulțime de neologisme, unele insuportabile, altele cu totul nepotrivite pentru biserică. Într-unul din psalmii lui David, unde textul vechi spunea că „fetele împăraților sînt întru cinstea ta, Doamne”, cei de la tipografia cărților bisericești care avuseseră sarcina să îndrepte noua ediție, au găsit că ar fi mai potrivită expresia „fetele împăraților sînt damele tale de onoare, Doamne”.

— Auzi, domnule, Dumnezeu să aibă dame de onoare! Îți poți închipui un astfel de Dumnezeu?

Rîdea să se prăpădească, repetînd mereu, „fetele împăraților sînt damele de onoare ale lui Dumnezeu”.

La un moment dat, deveni serios.

— Măi băiete, tu ești un om interesant. Văd că te ocupi cu lucruri serioase. Să știi că am și eu pasiunea să descopăr ciudătenii în evoluția limbii din diferite epoci și am strîns un material foarte bogat. Dar e numai un material brut. N-am ce face cu el, că doar n-o să mă apuc să fac eu filologie. Văd că tu te pricepi la astfel de lucruri. Știi ce mă gîn-

desc? Să vii duminică, pe la 11, pe la mine să-ți dau ție tot materialul. Vei face cu el ce vei crede, cînd vei avea vreme. Vrei?

— Păi, cum să nu vreau?

Eram mai mult decît încîntat și fericit.

Într-aceea a venit ora 12. Rămăseserăm cei din urmă. Fiind ora de închidere a restaurantului, am fost rugați să plecăm. Coșbuc care era în mare vervă, ne-a propus:

— Măi băieți, știu eu o cîrciumă lîngă Teatrul Național, la Oswald, care închide la 1. Haideți să mergem acolo, să bem cîte un păhar de vin. După bere, merge vin.

Și ne-am dus la Oswald, unde am stat pînă ne-au dat afară și de acolo. L-am condus apoi, toți trei, pînă acasă. Pe drum ne-a povestit o mulțime de anecdote.

Ne-am despărțit, cu promisiunea că duminică la ora 11 voi fi la el.

M-am dus, desigur, la ora convenită. Am sunat, am sunat îndelung. Într-un tîrziu, a apărut Coșbuc. Era într-un halat, cu părul vilvoi, sculat din somn.

— Măi băiatule, am fost invitați aseară undeva și am stat pînă dimineața. Sînt cam mahmur acum, că n-am dormit aproape deloc. Și nevastă-mea doarme încă. Nu te supăra, dar nu te pot primi. Vino altădată.

Natural că m-am retras. Și o altă dată nu s-a mai ivit, pentru că mie mi-a fost jenă să mă mai duc, în acea epocă, la el, iar el nu mi-a trimis prin nimeni vreo vorbă să-l caut.

După întîlnirea din decembrie 1905, n-am mai avut prilejul să-l întîlnesc pe Coșbuc decît tocmai în decembrie 1910. Eram atunci conducătorul învățămîntului românesc primar din Transilvania. Obligațiuni de cel mai înalt ordin m-au pus în legătură cu conducătorii politici ai României oficiale, pe care urma să-i informez în mod cît mai documentat asupra mării primejdii ce amenința școala românească din Transilvania din partea guvernelor feudale maghiare.⁶ Misiunea mea avea un caracter cu totul secret. Totuși, nu știu pe ce căi, unul dintre ardelenii așezați de multă vreme în București, a aflat cîte ceva despre misiunea mea și consecința a fost că un grup de circa 10 astfel de ardeleni mi-a oferit o masă frățească, într-o cameră separată a restaurantului Gării de Nord, al cărui proprietar era unul din cei trei frați Mircea, originari din Cața, de lîngă Mediaș. Compatrioții mei care ținuseră să-mi dea acea masă erau: cei trei frați Mircea, toți

trei restauratori în București și admirabili patrioți, Gh. Coșbuc, A. C. Popovici ⁷, I. Scurtu ⁸, Al. Lapedatu ⁹, farmaciștii Hanțescu și Tețu, N. Lupan și pare-mi-se încă vreo doi pe care nu-i mai țin minte. Masa s-a desfășurat într-o atmosferă care amintea, parcă, pe aceea a Cinei cea de taină. Toată seara s-a vorbit numai despre Ardeal și despre loviturile crude de care soarta încă nu voia să-l cruțe.

Interlocutorii mei ar fi vrut să afle amănunte despre discuțiile pe care le avusesem cu primul ministru I. I. C. Brătianu, cu Spiru Haret, N. Filipescu, Titu Maiorescu, Take Ionescu, N. Iorga și alții, dar și-au dat seama că asemenea discuții nu puteau fi divulgate nimănui fără teama că ele ar putea avea consecințe dintre cele mai grave pentru însăși marea cauză care ne interesa deopotrivă pe toți.

Aminterea acelei seri stăruie și astăzi în memoria mea, ca a unui moment din cele mai însemnate din viața-mi. Cea mai puternică impresie mi-a lăsat-o în suflet ținuta lui Coșbuc. Omul obișnuit să întrețină pe alții cu nesfârșite observații și povestiri, amuțise de astă dată cu totul. Ofta, doar, din când în când, și-și îndrepta privirile crunte când într-o parte, când în alta, căutând parcă pe un dușman, pe care ar fi avrut să-l răpună. Când, la un moment dat, mi-am permis să fac aluzie la balada *Moartea lui Gelu* autorul ei suspină adinc și-și plecă fruntea în jos.

Ne-am despărțit, după cele câteva ceasuri petrecute împreună, eu extrem de îngrijorat, dar nu fără speranță pentru un viitor care nu atrăna numai de hazard ci și de înțelepciunea și voința noastră. Comesenii mă priveau cu un fel de admirație, amestecată cu un profund sentiment de milă, mai ales că unii dintre ei s-au socotit datori să mă sfătuiască să-mi iau și eu rămas bun de la Ardealul care nu mai avea de unde aștepta zile bune, și să urmez exemplul lor, de a trece în România liberă, unde, oricum, eram totuși „la noi acasă”. ¹⁰

La despărțire, badea Gheorghe mi-a strâns cu putere mâna și m-a îmbrățișat îndelung. Căldura pe care mi-a transmis-o m-a urmărit multă vreme după aceea.

Peste două zile treceam îndărăt vama de la Cîineni și Turnu Roșu, spre Ardealul de care nu mă puteam despărți, tocmai din cauza nenorocirilor care-l apăsau de veacuri și al căror sfârșit nici cel mai inspirat dintre prorocii vremii nu-l putea prevedea.

Ne-am revăzut după câteva luni, întâmplător, la Sibiu, în preajma duminicii Tomii din anul 1911. Eram pe atunci încă necăsătorit și luam masa zilnic la restaurantul românesc, pe locul unde astăzi este hotelul Bulevard. Aveam acolo o masă rezervată, la prînz și seara, la care mîncam împreună cu colegul meu de profesorat de la Seminar, Nicolae Bălan, mitropolitul de mai tîrziu al Transilvaniei.

În duminica Tomii începea, în fiecare an, sesiunea Sinodului arhidiecezan, care era un fel de mic parlament în care se dezbăteau toate problemele de natură bisericească, școlară și economică ale bisericii ortodoxe române.

În seara zilei amintite, sala restaurantului era arhiplină de deputați veniți din tot Ardealul la Sinod. De la locul nostru din colțul sălii, observ la un moment dat că la o masă mai departe de noi stătea o persoană care semăna teribil cu badea Gheorghe. Îmi părea, totuși, imposibil să fie chiar el, din două motive: mai întîi, badea Gheorghe nu mai putuse veni în Ardeal de foarte multă vreme din cauza că refuzase la timpul său să facă armata la unguri sau la austrieci, fapt care era pedepsit de legea militară; apoi, Coșbuc purta o șuviță de păr destul de stufoasă pe frunte, pînă aproape de sprîncene. Or, persoana din chestiune nu avea acea șuviță atît de caracteristică.

Îi spun și prietenului Bălan, care era și el năsăudean, ca și Coșbuc:

— Dacă n-ar lipsi șuvița, aș putea jura că-i Coșbuc.

Dar, în fața celor două argumente arătate, m-am lăsat bătut.

Peste câteva momente mă oprii totuși din nou cu privirea asupra misterioasei persoane; mi se păruse că își îndreptase privirea spre mine. Îmi face semn, zîmbindu-mi. M-am ridicat, plin de mirare, dar și de bucurie, și m-am îndreptat spre masa lui.

— Ce-i cu dumneata, bade Gheorghe? Am stat mult la îndoială cînd te-am văzut. Nu eram sigur că ești dumneata, din cauza șuviței de păr de pe frunte, pe care văd că n-o mai ai.

Mă pofti să iau loc lîngă el.

— Știi că n-am mai văzut Sibiul de vreo 20 de ani. Orașul acesta a fost pentru mine un loc în care am trăit clipele

cele mai fericite ale vieții mele. Aș putea spune că Sibiul m-a ajutat să realizez cea mai frumoasă operă literară a vieții mele.¹¹ Acum de curînd — vei fi auzit și tu desigur —, guvernul maghiar a dat o amnistie¹², care cuprinde și marele meu păcat de odinioară. Am și pornit-o imediat spre casă, după care vreme atît de îndelungată m-am prăpădit de dor. Am fost mai întîi la Hordou, unde mi-am revăzut frații, surorile, rudeniile și prietenii din tinerețe; am trecut apoi la Năsăud, retrăind din plin anii de liceu, în mijlocul foștilor mei profesori și colegi. De-acolo m-am dus pentru cîteva zile la Caransebeș, să-l vizitez pe vechiul meu prieten Enea Hodoș¹³ și unde mi s-a întîmplat nenorocirea cu șuvița de păr. După o noapte albă, petrecută în cercul amicilor de acolo, la prima oră de dimineață am intrat într-o frizerie, să mă tund în vederea plecării spre Sibiu. În timp ce frizerul își făcea meseria pe capul meu, se vede că am ațipit. Cînd, deodată, simt mașina de tuns în părul meu, în față. Șvabul dracului îmi tăiasse șuvița cu mașina!

— Ce-ai făcut, neamțule, fire-ai al dracului!

— Kurz — mi-a răspuns el foarte liniștit, pe nemțește.

Dar eu îi spusese „Halbkurz”. Orice discuție devenise de prisos. Dar ce mă fac eu acum, cînd m-oi întoarce la București? O să mă omoare nevasta cînd m-o vedea fără șuvița de păr, pe care o port de cînd ne-am cunoscut. Va trebui să petrec cîteva zile bune aici, ca să se mai repare puțin situația asta neplăcută.

Am stat de povești, despre Sibiu, despre sinodul care urma să înceapă a doua zi, pînă și-a terminat masa. Apoi mi-a spus:

— Hai să ieșim puțin, să ne plimbăm prin oraș. Abia am sosit acum seara și n-am văzut încă nimic din Sibiu.

Am făcut plata. Eu mi-am luat rămas bun de la Bălan și-am pornit-o apoi să facem o tură prin oraș, pentru a trece prin locurile de care Coșbuc se legase în decursul anilor petrecuți mai de mult acolo.

O luarăm la stînga, pe Corso, apoi pe prima stradă la stînga, care se chema pe atunci ulița Poplăcii, astăzi strada Tribunei. Pe partea stîngă a străzii se ridicase de mai mulți ani o clădire frumoasă cu două etaje, pe locul unde fusese odinioară redacția „Tribunei”.

— Uite, pe locul de-aici era căsuța în care am trăit atît de multe clipe fericite!

Se opri câteva momente, fără să mai spună nimic.

O luarăm apoi pe strada Mitropoliei, de unde am intrat în piața din Centru și de acolo pe strada Urezului, astăzi Avram Iancu. Coborînd pe stradă în jos, ne oprirăm în fața scărilor din dreptul școalei călugărițelor ursuline — astăzi Liceul pedagogic — în fața unei case cu etaj.

— Uite, aici am stat eu timpul cel mai îndelungat, cînd am locuit în Sibiu.

Am rămas surprins de ceea ce-mi spusese.

— Nici nu știi, bade Gheorghe, cît de mult mă bucură acest amănunt din viața dumitale. În casa asta am stat și eu câteva luni, pe cînd eram teolog. Stătusem la parter, la familia Utschalot, al cărei titular servise toată viața ca pedel la liceul evanghelic sășesc.

— Eu — mă întrerupse Coșbuc — am stat la etaj. Mă copleșesc amintirile din vremea aceea, în legătură cu această locuință. După cîte se pare, casa nu s-a schimbat deloc de atunci și pînă astăzi.

Ar fi vrut să intrăm pentru câteva momente în curte, dar la ora aceea din noapte poarta era încuiată.

Am luat-o apoi îndărăt, spre piață, de unde am intrat în ulița Cislădiei, astăzi str. N. Bălcescu. M-a oprit în fața restaurantului „Împăratul Romanilor”.

— Haide, Ghibule, să luăm un pahar de vin în cinstea zilei de azi!

Am intrat în sala cea mică a restaurantului. La o masă se aflau în plină conversație vreo 7—8 protopopi, veniți la congres ca deputați. După vechea organizare bisericească ardeleană, protopopii erau și inspectorii districtuali școlari și, ca atare, subalterni ai mei.

Cînd m-au văzut intrînd, unii din ei au părut jenați. Simțindu-se obligați să-mi arate considerația convenită, cîțiva s-au sculat de la locurile lor și mi-au oferit să iau loc, împreună cu însoțitorul meu, la masa lor.

Ne-am așezat astfel la masa simpaticilor protopopi, cărora, bineînțeles, le-am făcut cunoștință cu tovarășul meu.

— Cum, domnul Coșbuc? — se miră unul dintre protopopi. Dar, domnule Coșbuc, noi am călătorit împreună, în același compartiment, de la Vinț încoace! Dumneavoastră ați vorbit cu noi numai nemțește. Credeam că sînteți neamț. Noi am vorbit de-ale noastre, ca între prieteni, neștiind că înțelegeți ce vorbim.

— Da, am vorbit nemțește, răspuse Coșbuc, fiindcă n-am vrut să vă stric cheful obligîndu-vă să vorbiți altceva decît ce ați fi avut pe suflet.

— Noi, toți cinci — arată unul din ei spre alți patru dintre cei prezenți la masă — veneam la Sinod. Nu ne-am prea pus pază la gură la ce-am vorbit.

— Ei, lasă că vă știu eu păsurile, că sînt și eu doar fecior de popă. Dar, spuneți, ați găsit epigrama din buzunarul unui pardesiu care era agățat în cui în compartiment?

Protopopii se uitară mirați unul la altul. Nu știau de ce epigramă și de pardesiul cui putea fi vorba.

— V-aduceți aminte, continuă Coșbuc, că în momentul în care am ajuns în gara Turnișor, despre care eu credeam că e gara Sibiu, m-am sculat și v-am întrebat: „Bitte, hier ist Hermannstadt?” Și mi-ați răspuns: „Nein, hier ist Neppendorf”. Ridicat de la locul meu, cu bagajul în mîină, nu m-am mai așezat, ci am ieșit pe coridor. În timp ce ieșeam, am strecurat într-un buzunar al unui pardesiu o epigramă.

Protopopii vizați, au sărit fiecare să-și caute în pardesiu dacă nu cumva găsesc epigrama respectivă. S-a găsit, bineînțeles. Era în pardesiul protopopului Zevedei Mureșan, de la Ilia, tatăl actualei doamne Veturia Goga.

I s-a dat citire cu glas tare. Îmi pare rău că nu mi-o mai amintesc exact. Poetul șăgalnic zugrăvea în cîteva versuri foarte bine reușite atmosfera întîlnirilor prietenești ale protopopilor, care sînt și ei oameni ca toți oamenii.

S-a făcut mult haz pe socoteala versurilor cu tîlc. După care s-a trecut la tot felul de povești, în care badea Gheorghe era inepuziabil, mai ales la un pahar de vin.

Ne-am despărțit tîrziu de tot. A doua zi de dimineață, după cum ne înțeleseserăm, m-am dus să-l iau. Am intrat mai întîi în catedrală, unde se servea liturghia arhierescă de dubla sărbătorire a zilei respective, după care m-am dus cu el pe la diferiții intelectuali români veniți din întregul Ardeal la sinod.

Zilele care au urmat, printre lucrările sinodului, la care luam parte, am stat cît am putut de mult împreună cu badea Gheorghe, care se simțea ca la el acasă printre noii cunoscuți, tot atît de bine — zicea el — ca în Sibiul său vechi din tînețe. Toată lumea l-a înconjurat cu o dragoste impresionantă. A stat, astfel, mai multe zile în acel mediu nou și totuși vechi,

plimbându-se prin locurile dragi de odinioară, pe Sub Arini și în Dumbravă, când singur, când în tovărășia unor prieteni.

Mi-aduc aminte de un mic amănunt, în fond fără nici o importanță. Stăteam, într-o zi, împreună la o masă pe terasa cafenelei Habermann, din fața corso-ului. Multă lume, în sus și în jos. Deodată apare o tânără, blondă, „mlădie ca un spic de grâu”. Coșbuc a remarcat frumusețea fetei — o elevă a școlii de menaj, pe care o cunoșteam, fiind sălișteancă, din același sat cu mine. Nu s-a uitat spre noi.

— Măi, Ghibule, ce zici de fata asta? Eu să fiu în locul tău, aș face moarte pentru ea! Nu te lăsa, Ghibule!

— Păi, dacă zici dumneata, să nu ne lăsăm bade Gheorghe! i-am răspuns eu, enigmatic. Să-i scriem câteva rînduri!

Se uită, mirat, la mine. Nu se aștepta, se vede treaba, la un astfel de răspuns.

Aveam în buzunarul hainei câteva ilustrate, cu reproduceri după Grigorescu. Am luat una, am scris pe ea adresa fetei — la internatul școlii respective — și câteva cuvinte, cam așa: „Stimată domnișoară, sînt fericit că-ți pot trimite aceste cuvinte de salutare, din tovărășia marelui nostru poet Gh. Coșbuc, care semnează și el aceste rînduri”.

A doua zi, simpatica fetișcană nu se putea mira îndeajuns de norocul pe care-l avusese de a adăuga în colecția sa de autografe și semnătura lui Coșbuc. Ea petrecuse înainte de aceea vreo doi ani la Viena, unde a fost trimisă să-și facă anumite studii ca o burgheză de lege veche și unde, printre preocupările ei majore, reușise să strîngă o bogată colecție de autografe de la personalități din viața culturală și socială a Vienei și Austriei. Fericita domnișoară de odinioară trăiește și astăzi la Sibiu și mai este în posesia ilustratei respective.

★

Peste alte câteva luni, l-am întîlnit din nou pe badea Gheorghe, în comuna Cața, locul natal al marelui pedagog ardelean de pe vremuri Ioan Popescu¹⁴. Frații Mircea, dintre care unul era proprietarul berăriei „Carul cu bere” din București, fii și ei ai aceluiași sat, toți trei oameni simpli, foarte pricepuți, foarte harnici și foarte buni patrioți, au ridicat acolo o foarte frumoasă clădire școlară în stil românesc, în semn de mulțumire pentru școala unde învățaseră la timpul lor primele noțiuni de carte, care i-au ajutat apoi să-și facă o frumoasă situație. Au făcut o clădire admirabilă, pe care au inaugurat-o